

health, deepen knowledge about capacity of an organism, etc. One of the modern directions of the development of physical abilities of students is rhythmic gymnastics, which is an efficient occupation, aimed at the development of force, endurance, coordination tied together with the music. The carried out pedagogical experiment was aimed at theoretical justification of the efficiency of using exercises of rhythmic gymnastics and special complexes of combined developing exercises. It was aimed at the development of motor skills applying exercises of rhythmic gymnastics. The experiment involved female students of the main medical group of the Physical training department and female students-athletes (majoring in Sport Aerobics) of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. The process of the development of female students' motor skills began with mastering the initial levels of the technique. Each level was not only the motor task, but the corresponding qualifying standard for assessing the level of the development of their motor skills. As a result of the carried out research it has been proved that the purposeful and regular rhythmic gymnastics exercises have a positive impact on the organism and body of female students. The implementation of the complex of special physical exercises shows the dynamics of the indicators of the level of their physical development and significant positive changes in the indicators of their motor skills. The purposeful pedagogical process, aimed at the development of female students' motor skills increases their motivation to classes, promotes the level of their physical fitness, the level of the development of their motor skills and physical health in general. The obtained indicators of force, coordination and endurance have become higher at the end of the academic year, as distinct from its beginning. It speaks for the efficiency of the proposed technique aimed at the development of female students' motor skills.

Keywords: motor skills, female students, rhythmic gymnastics, technique of the development.

Подано до редакції 16.07.2015

Рецензент: д. пед. н., проф. І. Л. Ганчар

УДК: 371.11

Зінаїда Дмитрівна Борисюк,
старший викладач кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 2/4, м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК КОМПОЗИЦІЙНИХ ЗДАТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ХГФ НА ЗАСАДАХ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА: СТВОРЕННЯ ГОБЕЛЕНУ

Статтю присв'ячено проблемі розвитку творчого мислення студентів ХГФ і композиційним пошукам у декоративно-прикладному мистецтві. Актуальність дослідження проблеми творчого розвитку студентів на засадах декоративно-прикладного мистецтва пояснюється тим, що для пошуку композиції у декоративно-прикладному мистецтві для створення гобелену повинні бути виконані певні умови. Обрунтовується важливість композиційного рішення у створенні гобелену.

Ключові слова: декоративно – прикладне мистецтво, композиція, гобелен.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань сучасної художньої освіти є створення передумов для виховання творчої особистості, здатної творчо мислити, самостійно приймати творчі рішення.

Декоративно-прикладне мистецтво і є однією з важливих складових частин у системі художньої освіти. Наразі декоративно-прикладне мистецтво особливо набуло широкого визнання у всьому світі, оскільки в його художніх образах, утилітарних формах і динамічних образах містяться таємничості чарівної природи, символи нашої історичної спадщини, особливості українського побуту, музичність душі українського народу.

Актуальність дослідження проблеми творчого розвитку студентів ХГФ на засадах декоративно-прикладного мистецтва викликана тим, що для пошу-

ку композиції у декоративно-прикладному мистецтві для створення гобелену повинні бути виконані певні умови, щоб студенти не тільки усвідомили значення своєї творчої праці в цілому, але й змогли б виявити свої творчі здатності, реалізувати їх у конкретних творах на засадах сформованої певним чином композиційної здатності.

Отже, виникає необхідність у дослідженні цієї теми на засадах звернення до сучасної практики креативної педагогіки, теорії творчого розвитку композиційних здатностей студентів ХГФ засобами декоративно-прикладного мистецтва, і, зокрема, в мистецтві створення гобелену.

Аналіз останніх публікацій. Як показує історія, і до сьогодні декоративно-прикладне мистецтво розглядалося як важлива художня цінність, що виконує численні функції – пізнавальну,

комунікаційну, естетичну, розвиваючу тощо. Так, праці В. Алексєєва, Л. Виготського, Е. Ігнат'єва, В. Мухіної, Б. Неменського, М. Ростовцева, П. Сакуліної, Н. Сокольникової, а також частково Р. Арнхейма, Е. Геккеля, Г. Гроддека, В. Келлера, Г. Ріда, З. Фрейда та інших виокремлюють різні підходи щодо природи навчання декоративно-прикладному мистецтву, а це в цілому дало змогу зробити принципово важливий висновок про те, що творчість потрібно розвивати на основі репродуктивної та продуктивної композиційної діяльності як прояву творчої активності, індивідуальності з метою самовираження.

На основі аналізу вищенаведених робіт, можна стверджувати, що актуальність дослідження проблеми розвитку творчих здатностей студентів ХГФ зумовлена потребою у зростанні творчих ресурсів в умовах глобалізації суспільства; необхідності активізації творчої активності у всіх сферах конструктивної діяльності у зв'язку з прискоренням розвитку всіх сфер духовного і матеріального виробництва в суспільстві; провідною роллю творчості як суб'єктивного й об'єктивного факторів розвитку загальної і, зокрема, художньої культури самої творчої особистості студента.

Метою статті є виявлення і розкриття педагогічних умов розвитку композиційних здатностей студентів ХГФ засобами декоративно-прикладного мистецтва під час створення гобелену.

Виклад основного матеріалу. В культурі особливе місце належить декоративному мистецтву – галузі, що естетично формує матеріальне середовище, створене людиною. В усі часи декоративно-прикладне мистецтво було також важливою складовою художньої освіти.

Декоративно-прикладне мистецтво включає в себе численні види художньої практики. Це плетіння і ткання, розпис і вишивка, різьблення і виточування тощо. Одні види – кераміка, обробка кістки і каменю, плетіння – виникли на зорі людської цивілізації, інші – більш сучасні: мереживо, гобелен, вироби з бісеру, витинанки з паперу.

Естетичне виховання майбутніх фахівців художнього профілю засобами декоративно-прикладного мистецтва, як зазначає В. О. Радкевич, дає можливість зрозуміти не тільки зміст, але й форму художніх творів, орієнтуватися у стильових та історичних особливостях їх створення [1], але і їхні композиційні особливості.

Декоративно-прикладне мистецтво, на думку М. С. Соколової, збагачує світогляд людей через найбільш масштабні уявлення, відображає модель світу, в якій зберігаються і розвиваються конкретні композиційні та структурні побудови мотивів, сюжетів [2, с. 6].

Художню основу виробів декоративно-прикладного мистецтва, згідно з С. Х. Раппопортом, потрібно розглядати як вищий естетичний рівень, ад-

же ці вироби, по-перше, слугують втіленню, збереженню та передачі людям результатів художнього відображення дійсності автором цього витвору; по-друге, цей виріб побудовано на основі й у відповідності з нормами тієї чи іншої системи художньої мови [3, с. 9-10].

Гармонійне поєднання прикладної, декоративної й художньої складових у створенні речей предметного світу є необхідною умовою проектувальної діяльності фахівців художнього профілю. За цих умов у процесі проектування художніх виражально-сміслових елементів виробів декоративно-прикладного мистецтва відбувається врахування конструктивних особливостей, виражальних, емоційно-асоціативних можливостей самих виробів, а також засад організації їх як художніх, так і функціональних об'єктів. Лише за такого підходу до проектування виробів, що мають прикладну та художню цінність, зреалізовується один із провідних принципів декоративно-прикладної творчості – гармонійна єдність художньо-виражальної, утилітарно-функціональної структури з логікою виробу [3, с. 57].

Багато дослідників доводять, що із загального числа проявів найбільший вплив на формування творчої особистості надає саме декоративно-прикладне мистецтво. Це пов'язано з тими функціями, яке воно виконує для індивідуальної свідомості. Так, А. Блахут вважає головною для мистецтва функцію самореалізації особистості, причому цей процес пов'язується в першу чергу з трудовою діяльністю [4].

Своєрідне бачення впливу декоративно-прикладного мистецтва на людину має М. Каган. На його думку, мистецтво є неодмінним елементом усіх видів людської діяльності: пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної і перетворюючої. Вступаючи в прямий контакт з кожним із цих видів діяльності, мистецтво утворює кілька рядів змішаних або гібридних утилітарних форм. У результаті перетворюючої та художньої діяльності народжуються усі плоди щеплення предметної праці і мистецтва: декоративно-прикладне мистецтво, архітектура дизайн тощо. Таким чином, М. Каган розглядає декоративно-прикладне мистецтво як своєрідну пантеїстичну субстанцію, що пронизує всі види людської діяльності, звичайно, якщо вона здійснюється на творчому рівні [5].

Безумовно, що особлива роль відводиться композиції у створенні твору. Композиція – закономірно влаштований організм, усі частини якого перебувають у нерозривному зв'язку і взаємозалежності. Характер цього зв'язку і взаємозалежності визначається ідейним задумом художника. Конструктивна ідея, властива природі задуму, дає пластичну основу композиції. Область композиції є осередком ідейно-творчого початку в образотворчому мистецтві. При цьому всі елементи композиції повинні знаходитися у взаємному зв'язку і залежності, підкоряючись логіці втілення задуму. Пер-

шим законом композиції можна вважати цілісність твору. Саме композиція визначає цілісність художнього твору. Під час створення гобелену взаємозв'язок усіх елементів композиції повинен бути не тільки логічним, але і емоційним, естетичним до тієї якості, що створює гармонію. Проблема цілісності композиції для студентів ХГФ, зв'язку і взаємозалежності всіх її елементів нерозривно пов'язана з проблемою розвитку їх композиційних здатностей.

Тому проблема творчого розвитку композиційних здатностей – одна з найбільш актуальних проблем. З нею пов'язано ряд питань, за якими до цього часу проводяться дискусії і рішення яких має особливе значення для педагогічної практики. Увага до поняття «творчий розвиток» стала основою для впровадження ідеї щодо особливої ролі трудового навчання в творчому розвитку особистості. Запропоновано структурно-функціональну модель творчого розвитку. Основами її виступають засоби трудового навчання, які мають творчо-розвивальне значення. На цій основі формується емоційність: відчуття форми, прекрасного, гармонії, естетичні почуття насолоди, задоволення, радощі та муки творчості тощо; пізнання: розуміння і знання явищ та процесів природи, дійсності і праці, активізація логічного, абстрактного й художнього мислення, збагачення уяви, фантазії, підсилення інтуїції тощо; мотивація: збудження інтересу до знань і набуття навичок творчої діяльності, активізація будь-якого виду конструктивної діяльності, результати якої обов'язково мають характеристики новизни й оригінальності.

Розвиток композиційної здатності студентів ХГФ при створенні гобелену потребує відповідних умов, від яких залежить його ефективність, продуктивність проявів їх композиційно-ідейного задуму майбутнього твору. Цьому найбільшою мірою сприяє навчально-виховний комплекс з єдиними підходами та вимогами, наданням максимальних можливостей для виявлення та розкриття творчих здатностей. Під час заняття ручною художньою працею при створенні гобелену формується творче ставлення до праці та розвиваються інтелектуальні здібності, оскільки головними критеріями художньої ручної праці є вихованість, розвиток інтелектуальних здібностей, практичного досвіду, розвиток мотиваційної сфери, формування стійкого інтересу до праці.

Дія процесу створення виробів декоративно-прикладного мистецтва починається зі сприймання та продовжується в роботі над пошуками композиції, ескізами, кресленням, малюнками майбутнього виробу. Вона включає композиційну творчу діяльність, яка і стимулює формування стійкого інтересу до результату праці; формує естетичне розуміння; можливість набуття спеціальних художніх вмій та навичок; розвиває власні особистісні творчі якості.

Очевидно, що ручна художня праця завжди носить індивідуальний характер, а творчий процес завжди має дві стадії; до першої відносять формування художнього задуму, до другої – роботу

над виконанням художнього виробу. Під час роботи безпосередньо над виробом виникають ідеї, які втілюються у виготовленні виробу. Під час творчої роботи над виробом успішно розвиваються певні композиційні здатності. Саме у виробках художніх промислів, зокрема, гобелену, знаходить відображення необхідна композиційна завершеність, а під час розробки композиції нового виробу студент отримує можливість фантазувати, створювати певну кольорову гаму тощо.

Педагог повинен сприяти розвитку творчої особистості, що виявляється в ініціативності та активності, основою яких є знання, уміння та навички, а також досвід створення високоякісних матеріальних і духовних оригінальних і неповторних цінностей. Саме можливість для студентів ХГФ здійснювати художньо-конструкторську діяльність під час створення гобелену визначає рівень та розвиток їхніх творчих здібностей та композиційних здатностей. Вищий рівень композиційної художньо-конструкторської діяльності передбачає створення нового оригінального досконалого художнього виробу, формування творчої особистості та її авторського стилю, а застосування творчих здібностей та засвоєння суспільно-історичного досвіду відповідає вимогам суспільного розвитку.

Організацію занять, виходячи із досвіду, рекомендуємо будувати на принципах нестереотипності, структурної різноманітності; залучення студентів до естетичного співпереживання, створення відповідно до теми емоційного настрою; наявності трьох основних структурних компонентів – сприймання, формування творчого задуму, посильна творча реалізація.

Експериментальне дослідження розвитку композиційних здатностей студентів під час створення ними гобелену проводилося на засадах спеціальної програми, орієнтує на конструктивно-художній підхід до вирішення навчальних завдань з трудового навчання. Конструктивно-художній підхід забезпечується на основі методу художніх проєктів, а метод проєктів саме і потребує дотримання певних етапів проєктного моделювання. З даних, отриманих за допомогою педагогічного експерименту, установлено, що засоби декоративно-прикладного мистецтва сприяють розвитку композиційних здатностей студентів.

Висновки. На основі проведеного дослідження стало можливим зробити певні узагальнення та висновки.

1. Декоративно-прикладне мистецтво займає важливе місце в розвитку композиційно-творчих здатностей студентів ХГФ, оскільки унікальним чином інтегрує у собі побутові, мистецькі, педагогічні традиції прикладного мистецтва.

2. У сучасності увага до проблеми розвитку композиційних здатностей студентів ХГФ для створення гобелену зумовлена провідною роллю творчості

як суб'єктивного й об'єктивного факторів розвитку загальної і, зокрема, художньої культури самої особистості студента.

3. Композиційно-творчі можливості засобів декоративно-прикладного мистецтва в практичній діяльності полягають у функції відтворення зовнішніх ознак об'єкта, у вираженні ставлення до переданого змісту, а головне – ідейного задуму твору.

4. «Розвиток композиційних здатностей» є динамічним процесом формування, спрямованим на розширення спектру здібностей та особистісних якостей, які проявляються і збагачуються у практиці пошуку композиції та виконання твору.

5. Вплив засобів декоративно-прикладного мистецтва на формування композиційних здатностей ви-

ходить із того, що головним смисловим засобом у композиційному розвитку студентів є практична функція декоративно-прикладного мистецтва, завдяки якій реалізується виховання через діяльність в практичній діяльності.

6. За результатами дослідження можна зазначити, що розвиток композиційної здатності студентів ХГФ на засадах декоративно-прикладного мистецтва і, зокрема, створення гобелену, є передумовою творчості, яка є нероздільною з продуктивною діяльністю, і це поетапний рух в напрямі переходу кількісних змін творчості студентів у якісні твердження, формування й відтворення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радкевич В. О. Концепція професійно-художньої освіти / В. О. Радкевич // Професійно-технічна освіта. – 2000. – №2. – С. 43-47.

2. Соколова М.С. Художественная роспись по дереву: Технология народных художественных промыслов: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / М. С. Соколова. – М.: Гуманит. изд.центр ВЛАДОС, 2002. – 304 с.

3. Раппопорт С. Х. Эстетическое творчество и мир вещей / С. Х. Раппопорт. – М.: Знание, 1987. – 54 с.

REFERENCES

1. Radkevich, V. O. (2000). Kontsepsiya profesiyno-khudozhniyoi osvity [Concept of the professional and artistic education]. *Profesiyno-tehnichna osvita – Vocational Education*, 2, 43-47 [in Ukrainian].

2. Sokolov, M. S. (2002). *Khudozhestvennaya rospis po derevu: Tekhnologia narodnykh khudozhestvennykh promyslov [Art paintings on wood: Technology of folk crafts]*. Moscow: Humanit. izd. tsentr VLADOS [in Russian].

3. Rappoport, S. Kh. (1987). *Esteticheskoe tvorchestvo i mir veshchey [Aesthetic creativity and world of things]*. Moscow: Znanie [in Russian].

4. Блахут А. Роль эстетического воспитания в развитии творческих способностей личности / А. Блахут: автореф. дисс... канд. философ. наук. – К., 1984. – 26 с.

5. Каган М. С. Человеческая деятельность (Опыт системного анализа) / М. С. Каган. – М., Политиздат, 1974. – 328 с.

6. Антонович Є. А., Захарчук-Чугай Р. В., Станкович М. Є. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкович. – Львів: Світ, 2010. – 272 с.

4. Blakhut, A. (1984). Rol esteticheskogo vospitaniya v razvitii tvorcheskikh sposobnostey lichnosti [Role of aesthetic education in the development of creative abilities of the individual]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kiev [in Russian].

5. Kagan, M. S. (1974). *Chelovecheskaya deyatel'nost (Opyt sistemnogo analiza) [Human activities (experience of system analysis)]*. Moscow: Politizdat [in Russian].

6. Antonovich, Ye. A., Zakharchuk-Chugai, R. V., & Stankovich, M. Ye. (2010). *Dekoratyvno-prykladne mystetstvo [Decorative and applied art]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].

Зинаида Дмитриевна Борисюк,

*старший преподаватель кафедры теории и методики декоративно-прикладного искусства и графики,
Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Старопортофранковская, 2/4, г. Одесса, Украина*

РАЗВИТИЕ КОМПОЗИЦИОННОГО МЫШЛЕНИЯ НА ОСНОВЕ ДЕКОРАТИВНО ПРИКЛАДНОГО ИСКУССТВА: СОЗДАНИЕ ГОБЕЛЕНА

Статья посвящена проблеме развития творческого мышления студентов ХГФ и композиционным поискам в декоративно-прикладном искусстве. Проводится мысль, что актуальность исследования проблемы творческого развития студентов на основе декоративно-прикладного искусства вызвана тем, что для поиска композиции в декоративно-прикладном искусстве для создания гобелена должны быть выполнены определенные условия. Раскрыта суть декоративно-прикладного искусства – важная составная часть художественного образования и в культуре играет немалую роль, которая художественно-эстетически формирует материальную среду, созданную человеком. Определена роль композиции в создании произведений декоративно-прикладного направления, в частности, гобелена. Утверждается, что композиция – закономерно устроенный организм, все части которого находятся в неразрывной связи и взаимозависимости, а характер этой связи и взаимозависимости определяется

ідейним творчим замислом. Проблема цілостності композиції, зв'язи і взаємозалежності всіх її елементів нерозривно зв'язана з задачею неповторимості нескінченного різноманіття цих елементів. Також важливим є те, що в предметах художественних промислів знаходить відображення творча фантазія людини. Виходячи з того, що ручна художественна робота носить індивідуальний характер, підкреслено, що творчий процес завжди має дві стадії; до першої відносять формування художественного замислу, до другої – роботу над виконанням художественного предмета. В час роботи безпосередньо над композицією виникають ідеї, які втілюються в виготовленні предмета. Головними критеріями художественної ручної роботи визначені: вихованість, розвиток інтелектуальних здібностей, практичного досвіду, розвиток мотиваційної сфери, формування стійкого інтересу до праці. За результатами дослідження сформульовані основні висновки і визначено, що головним смисловим засобом в творчому розвитку є практична функція навчання, завдяки якій здійснюється виховання через діяльність в практичній діяльності. Творчі розвиваючі можливості засобів декоративно-прикладного мистецтва в практичній діяльності заключаються в функції відтворення зовнішніх ознак об'єкта, в вираженні відношення до переданого змісту і т.д. на основі творчої композиції.

Ключові слова: декоративно-прикладне мистецтво, композиція, гобелен.

Zynaida Borysiuk,

*Senior lecturer, Department of Theory and Methods of Decorative-Applied Arts and Graphics,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
2/4, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine*

DEVELOPMENT OF COMPOSITIONAL ABILITIES OF ART AND GRAPHICS FACULTY STUDENTS ON THE BASIS OF ARTS AND CRAFTS: CREATING A TAPESTRY

The article is dedicated to the issue of the development of Art and Graphic Faculty students' creative thinking and compositional search in arts and crafts. The author proposes an idea that the relevance of the study of the creative development of students on the basis of arts and crafts is dictated by the fact that certain conditions for the search of composition in the arts and crafts in creating a tapestry must be fulfilled. It is revealed that the arts and crafts is an important part of art education and plays an important role in the culture, which in the artistic and aesthetic way forms the material environment, created by a man. The role of the composition in the creating of works of arts and crafts, including tapestry, is defined. It is affirmed, that the a composition is a naturally arranged system, all parts of which are in close connection and interdependence, and the nature of this relationship and interdependence is defined by an ideological creative idea. It is substantiated that the problem of the integrity of a composition, its connection and interdependence of all its elements are inextricably associated with the task of the uniqueness of the infinite variety of these elements. The problem of the development of compositional thinking on the principles of arts and crafts is studied in the theory and practice of teaching. Special attention is paid to the fact, that the creative imagination of a person has its reflection in the artworks. Thus, a student is able to dream, to create a color range when developing compositions of a new work, ornament for its decoration or tapestry. Assuming the fact that the manual art work has an individual character, it is emphasized that the creative process always has two stages. The first one is the formation of an artistic conception, the second one is the work on the implementation of the artworks. New ideas are embodied in the manufacturing of the product directly during the work with a composition. In the process of creative working on an artwork, certain abilities are successfully developed. The main criteria of artistic manual work are identified as education, development of intellectual abilities, experience, development of motivational sphere, the formation of stable interest to work. Main conclusions and generalization are formulated according to the results of the research. It is defined, that the main semantic tool in the creative development is a practical function of learning, thanks to which education is implemented through activities and in practice. Creative and developmental opportunities of means of arts and crafts in practical activities lay in a function of the reproduction of the external features of an object, in demonstration of the attitude to the transmitted content, etc. on the basis of artistic composition.

Keywords: arts and crafts, composition, tapestry.

Подано до редакції 13.07.2015

Рецензент: к. філос. н., доц. В. І. Ворніков
